

Kasteel d'Ursel

MAGAZINE

Afgiftkantoor
2099 Antwerpen X
P 509 274

Een foto avant-la-lettre

- Een passie voor piano
- www.kasteeldursel.be
- De charmeur van Europa

PROVINCIE
ANTWERPEN

Inhoud

WELKOM & AANKONDIGING 2-3

IN DE KIJKER. Een foto avant-la-lettre 4-5

MUZIEK IN HET KASTEEL 6-7

DIGITAAL. www.kasteeldursel.be 8

TENTOONSTELLING. Een stukje quattrocento in Hingene 9

ARCHEOLOGIE. Het gras onder je voeten 10-11

MUZIEK IN HET KASTEEL. Een passie voor piano 12-13

VEELGESTELDE VRAGEN 13

BIBLIOTHEEK. De charmeur van Europa 14

GROEN. Onder de linden 15

KALENDER NOVEMBER-DECEMBER-JANUARI 2007 16

Colofon

Kasteel d'Ursel

Wolfgang d'Urselstraat 9 | B-2880 Hingene | www.kasteeldursel.be

T 03 820 60 11 | F 03 820 60 15 | kasteeldursel@admin.provant.be

Het magazine van het Kasteel d'Ursel is een uitgave van de deputatie van de provincieraad van Antwerpen: Camille Paulus, gouverneur-voorzitter, Ludo Helsen, Jos Geuens, Frank Geudens, Martine De Graef, Marc Wellens en Cory Masson, leden en Danny Toelen, provinciegriffier.

Jaargang 2, nummer 8, november-december-januari 2007

REDACTIE: Koen De Vlieger-De Wilde, met medewerking van Karel Breugelmans, Joke Bungeneers, Luc Cools, Chris De Maegd, Andrea Durllet, Marc Holthof, Tom Janssens, Marc Mees, René Lux, Bart Wauters, Jos Winckelmans en met steun van de personeelsleden van het Kasteel d'Ursel.

VORMGEVING: Annemie Druyts

DRUK: Albatros Printing, Boechout

OPLAGE: 6000 exemplaren

Dit magazine werd gedrukt op milieuvriendelijk papier.

ISSN 1781-4464

Beste lezer,

Op 22 augustus maakte de VRT de geselecteerden voor de Monumentenstrijd bekend. Zoals je waarschijnlijk al via de pers hebt vernomen was het kasteel d'Ursel niet bij de gelukkigen. Bijna vierhonderd ingediende dossiers van monumenten, landschappen, archeologische sites, rijdend, varend en vliegend erfgoed waren zelfs voor een kasteel van het goede teveel. Ondertussen werden de dertig kandidaten herleid tot vijftien finalisten die begin volgend jaar uitgebreid worden voorgesteld aan het publiek. Wij wensen hen veel succes met de strijd!

Dit betekent echter niet dat de restauratiewerken in het kasteel worden stopgezet. Integendeel. Op de eerste verdieping heeft de aannemer ondertussen alle vloeren afgewerkt. Na het pleisterwerk op de muren en de plafonds zal hij de lambriseringen, de deuren, de alkoven en het andere houtwerk onder handen nemen. Langzaam maar zeker herwint de eerste verdieping haar grandeur. Door het gunstige verloop van de werken kan er ook op de gelijkvloerse verdieping een volgende stap worden genomen: na een afwezigheid van bijna tien jaar worden de Chinese papierbehangsels en de deurstukken teruggeplaatst. Begin maart zal je ze eindelijk terug kunnen bewonderen op de plaats waar ze thuishoren.

En er zit nog meer beweging in het kasteel. In november worden er opnieuw twee restauratiedossiers voorgelegd aan de provincieraad: dat van de tweede verdieping en dat van de restauratie van een negentigtal stoffen wandbe-spanningen die zowel op de gelijkvloerse als op de eerste verdieping hingen. Alle ensembles worden al enkele jaren

bewaard in tijdelijke depots, wachtend om in ere te worden hersteld. Na de goedkeuring door de provincieraad sturen we de dossiers naar de Vlaamse Gemeenschap, die moet beslissen over de toekenning van een restauratiepremie.

Het is al dikwijls gezegd en geschreven: het kasteel d'Ursel is een werk van lange adem. Het gaat niet altijd zo snel als we wel zouden willen, maar stapje voor stapje gaat het toch de goede richting uit. Er worden meer ruimten opengesteld, er is meer te beleven, het park wordt beter onderhouden en meer mensen leren het kasteel kennen. Ook dit eigenste magazine groeit: van een oplage van 3.000 stuks voor het eerste nummer in de reeks tot 6.000 exemplaren voor dit achtste nummer. Meer dan 3.400 mensen hebben ondertussen een gratis abonnement genomen, de overige magazines worden verspreid via pakketjes in openbare bibliotheken, culturele centra en musea in de buurt. En na drie maanden zijn ze allemaal op en komt er weer een nieuw nummer... Veel leesplezier!

Ludo Helsen
Gedeputeerde voor cultuur
lhelsen@provant.be

Koen De Vlieger-De Wilde
Beheerder Kasteel d'Ursel
koen.devlieger@admin.provant.be

Doe het gratis magazine cadeau!

Zou je ons gratis magazine graag thuis ontvangen? Of ken je iemand die geïnteresseerd is in het kasteel d'Ursel? Bezorg ons de juiste adresgegevens en het volgende nummer valt ook bij hen in de brievenbus. Je vindt alle nummers van het magazine ook terug op onze website www.kasteeldursel.be.

Kasteel d'Ursel trakteert

Maandelijks trakteren we de abonnees van dit magazine op gratis kaarten voor evenementen in het kasteel én daarbuiten. Wie met onze groeten van gratis cultuur en ontspanning wil genieten kan zijn of haar e-mailadres opgeven.

Kasteel d'Ursel engageert

Wil je als vrijwilliger helpen in het kasteel? Dat kan! Onthaal en toezicht, opbouw van tentoonstellingen, verdeling van promotiemateriaal, kinderopvang, klaarmaken van verzendingen of acteeprestaties bij evenementen: het behoort allemaal tot de mogelijkheden. Bezorg ons je naam, adres, telefoonnummer en eventueel e-mailadres en vergeet ook je voorkeuren of bijzondere talenten niet te vermelden. Onze vrijwilligers krijgen een forfaitaire kostenvergoeding.

03 820 60 11 of kasteeldursel@admin.provant.be

Dubbeltentoonstelling

Gerestaureerde Chinese papierbehangsels in Hingene

Het kasteel d'Ursel was versierd met een prachtig staaltje 18de- en 19de-eeuwse behangsels, deur- en schouwstukken, allemaal in oosterse stijl. Na een minutieuze restauratie worden de eerste ensembles teruggeplaatst op de gelijkvloerse verdieping. De Oriënt in Hingene herleeft!

De bibliotheek van de hertog d'Ursel

Charles, de tweede hertog d'Ursel (1717-1775), had een boon voor boeken. Hij verzamelde maar liefst 1200 titels over de meest uiteenlopende onderwerpen. Tijdens deze tentoonstelling ontdek je niet alleen de topstukken uit zijn collectie, maar krijg je ook een idee van de herkomst van de boeken en van de 18de-eeuwse tijdsgesest.

Praktisch

4 maart tot en met 22 april 2007 | Individuele bezoekers op zondag van 10 tot 17 uur
Groepen na afspraak op weekdagen. Een geleid bezoek kost 40 euro extra (maximum 25 deelnemers per groep) | Toegang: €2

In de collectie van de Familievereniging d'Ursel bevindt zich een bijzonder intrigerend 18de-eeuws familieportret. Vier dames en twee heren poseren in een rijk interieur. Chris De Maegd, verbonden aan de afdeling Onroerend Erfgoed van de Vlaamse Gemeenschap, neemt het pastel onder de loep.

Een foto avant-la-lettre

Het portret is van een 18de-eeuwse schilder die zeker geen beginneling was, noch een amateur, maar die wel anoniem bleef. Het is de moeite er even bij stil te staan. We identificeren eerst de personages, bekijken dan de kamer, dateren het kunstwerk en stellen tenslotte onze lectuur ervan voor.

We zien de familie van Charles d'Ursel, de tweede hertog (1717-1775), zelf uiterst rechts in beeld. Uiterst links zit zijn zus Bénédicte, hertogin de Bournonville (1719-1778) en naast haar de drie kinderen van Charles: Charlotte (1741-1776), door haar huwelijk in 1773 barones de Stain, Marie-Henriette (1743-1810), door haar huwelijk in 1774 gravin de Ferraris, en Wolfgang Guillaume (1750-1804), later de derde hertog. Naast Charles zit zijn schoondochter Flore d'Arenberg (1752-1832) aan haar toilettafel met een mopshondje op schoot. De echtgenote van Charles, hertogin Eleonore de Lobkowitz (1720-1756), was al bijna twintig jaar eerder overleden en staat niet op het portret.

Het kabinet ligt zoals het hoort *en suite* met de slaapkamer die men via de openstaande deur ontwaart. De deur tussen de beide vertrekken heeft een omlijsting met oren, is opgehoogd met verguldsel en versierd met een gesneden bloemenkorf tussen twee afhangende festoenen. De vergulding heeft een echo in de bedalkoof waarvan men een glimp kan zien, maar ook in de schouw en in de lijsten van de beide

schilderijen tegen de wand. Boven de deur is dat een landschapje en het ovale doek ernaast is vermoedelijk een portret.

Het vertrek wordt verlicht door een hoog raam, waarvan we alleen de onderste rechterhelft zien. Het venstergordijn is naar links weggeschoven en bestaat uit slechts één rijkelijke lap stof. Het venster is een achtruiters bestaande uit een raam met houten roeden die de vakverdeling maken waarin de acht ruiten passen. Het is het gebruikelijke type voor de 18de eeuw dat lang in omloop bleef. Achtruiters zijn de opvolgers van het stenen kruisvenster met glas-in-lood uit de 16de en 17de eeuw. De evolutie naar grotere glazen heeft te maken met de nieuwe productietechnieken. Naast glas blazen, kon men nu ook glas gieten en ruiten in steeds grotere formaten produceren.

De schouw tegenover het raam heeft een hoge, geprofileerde schouwmantel van wit marmer met een spiegel *à la française*, zoals zo'n hoge spiegel op de schouwboezem heet. De dubbele kaarsenhouder en de spiegellijst zijn verguld en in het dieper liggend profiel van de schouw is een gouden lijntje getrokken. De kaarsen zijn wit, zowel die van de schouw als in het kaarsenpannetje op de toilettafel. Dat is belangrijk, want witte kaarsen waren een luxeproduct, terwijl kaarsen in de natuurlijke gele kleur van de bijenwas minder duur waren. Midden op de tablet staat een vergulde

pendule en links een siervas uit een kostbaar halfedelgesteente, ook met vergulde details. Omwille van de symmetrie hadden zowel de vaas als de kandelaar ongetwijfeld rechts hun tegenhangers.

Op een dubbel kleed van witte stof, de gebruikelijke afdekking voor een toilettafel, ziet men een grote spiegel en enkele toiletpullen: naast het kaarsenpannetje, waarmee men van kamer naar kamer liep, ook een glazen flacon en een pot met zilveren deksel. Over de spiegel is een blauw doek gedrapeerd van dezelfde kleur als het venstergordijn en in harmonie met het lichtblauwe textiel op de wanden. Het spiegeldoek moest de kostbare spiegel beschermen, maar de schilder liet het ook een rol spelen in zijn regie van de voorstelling. De blauwe stof trekt immers een diagonale, dynamische lijn in de statische voorstelling en tekent tegelijk ook een lijn in de groep van zes familieleden. Die zijn trouwens ook handig verdeeld in drie zittende en drie staande figuren, zodat hun hoofden twee horizontale registers vormen, mooi in evenwicht met de diagonaal.

Spiegels waren zeer kostbaar en bestonden omwille van de productietechnieken lange tijd alleen in kleine afmetingen, net zoals het vensterglas. Daarom bestonden de spiegels op de schouwen meestal uit drie of vier kleinere stukken boven elkaar, soms aangevuld met een schilderijtje, een versiering in stuc of een blind medaillon,

tot de spiegel *à la française* kon geproduceerd worden. Daglicht, kaarslicht en het licht van het vuur in de haard waren lang de enige bron van klaarte. Licht moest dus opgevangen en zoveel mogelijk weerkaatst worden. Daarom maakte men de ramen hoog, staat de schouw tegenover het raam en gebruikte men spiegels. Kaarsenhouders werden bij voorkeur op een hoogte van 1 meter 80 bevestigd, wat het meest voordelige licht gaf en voor het vrouwelijk schoon de meest genadige schaduwwerking had.

Maar hoe moet dit pastel gelezen worden en wat was er de aanleiding voor? Het is alleszins een afbeelding van een feestelijke gelegenheid. Misschien vierde de hertog de langverwachte toekenning van de Orde van het Gulden Vlies. Deze prestigieuze onderscheiding was hem in september 1771 door keizer Jozef II verleend, op 8 december legde hij de eed af en vierde hij dat met een diner en op 30 december ont-

ving hij de officiële patentbrief. De hertog is duidelijk in vol ornaat en hij draagt het juweel en de ketting van het Gulden Vlies. In zijn hand houdt hij een snuifdoos, een modieus hebbeding voor heren van stand waarmee ze hun welstand en goede smaak konden tonen.

Verder was de enige zoon en erfgenaam Wolfgang-Guillaume in 1771 gehuwd met Flore, dochter van de met de familie d'Ursel bevriende hertog d'Arenberg. Bovendien renoveerde de bekende bouwmeester Laurent Benoit Dewez in de jaren 1769-1773 het hotel d'Ursel op de Brusselse Houtmarkt. Allicht was het appartement van Flore, de toekomstige hertogin, voltooid tegen haar huwelijk en zien we het resultaat in dit pastel.

Maar misschien is er nog meer aan de hand. Flore d'Arenberg ontvangt de familie d'Ursel in haar kabinet tijdens haar ochtendtoilet. Haar schoonzussen Charlotte en Marie-Henriette houden een

zangboek vast (voor optimaal licht is het gordijn opzij geschoven), haar echtgenoot Wolfgang-Guillaume leest blijkbaar mee en hun excentriek geklede tante begeleidt hen op de gitaar. De oude hertog leunt onder-tussen op de stoel van zijn schoondochter. Flore, die op 25 juni 1772 precies twintig jaar werd, is duidelijk de centrale figuur in het tafereel. Zien we hier een verjaardags-bijeenkomst? Het is inderdaad zomer, want noch het hardvuur, noch de kaarsen branden. Anderzijds, is een twintigste verjaardag belangrijk genoeg om zich in vol ornaat te kleden?

Zeker is dat het de familie d'Ursel in 1772 voor de wind ging, dat er een feestlied gezongen werd en dat de aanleiding belangrijk genoeg werd geacht om in beeld vast te leggen. En dat deed de schilder dan ook, als een goede fotograaf *avant-la-lettre*. (C.D.M.)

Muziek in het kasteel

Bart De Kegel (tenor),
Ludwig Jansegers (bas) &
Stefaan Desmet (piano)
Romantische bloemlezing
Zondag 19 november 2006
11 uur

Het kunstlied is een van meest intieme vormen van kamermuziek. Het stelt een diepgaand poëtisch aanvoelen voorop, met een muzikale fijnbesnaardheid die de kwetsbaarheid van de musicus toont.

Geworteld in de 'Sturm und Drang'-romantiek van het begin van de 19de eeuw, was het kunstlied aanvankelijk een Duits gegeven. In de loop van de 19de breidde die Germaanse invloed zich uit over heel Europa.

Tijdens dit concert krijgt u een bloemlezing uit een eeuw kunstlied waarbij Europa wordt doorkruist, waarbij elke taal haar onuitwisbare indruk nalaat en waarbij melancholie haar rijke palet tentoonspreidt.

Met werk van Massenet, Moussorgsky, Quilter, Vaughen-Williams, Schubert, Schumann...

Gratis inleiding i.k.v. Concertgeno(o)t door Mathias Pieters en met aperitief in de spiegelzaal!

Normaal tarief €12,00
Reductie €10,00

Het aantal plaatsen is beperkt: reserveer tijdig je tickets!

Trio Horta & Gwen Cresens
Gouden Vleugels Tandemconcert
Donderdag 30 november 2006
20.30 uur

Een jong klaviertrio en een accordeonist vinden elkaar in een periode waar een van de eerste belangrijke genrevervlochteningen plaatsvond: de jaren '30 van de 20ste eeuw. Dankzij de enorme technologische vooruitgang strekte deze avant-gardeperiode zich over de hele wereld uit. Nog nooit had onze maatschappij een dergelijke mondialisering meegemaakt, ook op muzikaal vlak: denk maar aan de wonderbaarlijke (r)evolutie in de jazz, het chanson en de klassieke muziek.

Trio Horta (He Zhu op piano, Audrey Gallez op viool en Olivier Vanderschaeghe op cello) staan samen met hun mentor Gwen Cresens (accordeon) op het podium. Gwen Cresens verdiende eerder al zijn sporen bij onder andere Tanguedia, Papillon, Jo Lemaire en Arno. Ze worden verder bijgestaan door Karla Verlie (zang) en Ben Faes (contrabas).

Op het repertoire staan composities van Frank Martin en Joseph Jongen, chansons van Edith Piaf en Charles Trenet en filmmuziek van Laurel & Hardy.

www.goudenvleugels.be

Normaal tarief €14,00
Reductie €12,00

Het aantal plaatsen is beperkt: reserveer tijdig je tickets!

De romantische bloemlezing en het concert van Trio Horta & Gwen Cresens worden georganiseerd in samenwerking met cultuurcentrum Ter Dift.

Info en reservatie:

Cultuurcentrum Ter Dift
T 03 890 69 30
info@terdift.be
www.terdift.be

Het pianorecital van Lucas Blondeel brengen we samen met het Emmanuel Durlet-fonds vzw. Het concert van Sophie Hallynck, Aldo Baerten & Samuel Barsegian wordt georganiseerd in samenwerking met deFilharmonie.

Info en reservatie:

Kasteel d'Ursel
T 03 820 60 11
kasteeldursel@admin.provant.be

Wil je graag een overzicht van alle concerten tijdens het seizoen 2006-2007? Neem dan een kijkje op www.kasteeldursel.be of vraag een gratis concertbrochure aan op 03 820 60 11.

Lucas Blondeel
Pianorecital Prijs Durlet
Zondag 10 december 2006
14.30 uur

Lucas Blondeel (1981) speelt piano sinds zijn vierde. Hij studeerde bij Levente Kende en Heidi Hendrickx aan het Conservatorium van Antwerpen, waar hij in juni 2004 de graad van meester in de muziek behaalde met de grootste onderscheiding. Momenteel vervolmaakt hij zich aan de Berlijnse Universitat der Künste bij professor Klaus Hellwig. Lucas Blondeel werd al op jonge leeftijd laureaat van nationale en internationale pianowedstrijden en hij speelde al vroeg belangrijke concerten in binnen- en buitenland. Zo won hij drie keer de Cantabile Pianowedstrijd en trad hij vanaf 1995 op in Finland, Singapore, Nederland, Duitsland, Bulgarije en Frankrijk. Hij was solist bij het filharmonisch orkest van Tampere, the Bradell Orchestra in Singapore, het Bulgaarse radio-orkest, deFilharmonie en het Universitair Orkest van de Katholieke Universiteit Leuven. In 2002 won Lucas Blondeel (als enige Belg in de finale) de Eerste Prijs in de Internationale pianowedstrijd Emmanuel Durlet. In december van hetzelfde jaar behaalde hij de tweede prijs op de internationale pianowedstrijd Jonge Virtuozen van de Lions club. In 2005 behaalde Lucas Blondeel de derde prijs op de Arthur-Schnabel-Wettbewerf in Berlijn en de eerste prijs op de Kurt-Leimer-Wettbewerf in Zürich.

Voor dit concert gaat hij van start met de *Engelse suite no.5 in e* van Bach, gevolgd door de prachtige *Sonate nr. 5, op. 10/1 in c* van Beethoven en de *Sonate nr. 14 in a* van Schubert. Dan volgen twee mooie stukken van Emmanuel Durlet. Om te eindigen koos Lucas Blondeel voor de indrukwekkende *Variaties op. 21/1 in D* van Brahms.

Normaal tarief €12,00

Reductie €10,00

Het aantal plaatsen is beperkt: reserveer tijdig je tickets!

Sophie Hallynck (harp),
Aldo Baerten (fluit) &
Samuel Barsegian (altviool)
deFilharmonie chambreeert!
Zondag 21 januari 2007
11 uur

U bent niet ongevoelig voor de schoonheid van klassieke livemuziek? Maak dan kennis met deFilharmonie, die ook dit seizoen te gast is in het kasteel d'Ursel. Enkele fraaie selecties uit de maar liefst 82 professionele muzikanten bezorgen u de sterkste emoties. Imposant, intiem, huiveringwekkend, hartverwarmend, ontroerend. Vergeet dus vooral uw zakdoek niet!

Ontdek hoe weerloos kamermuziek kan zijn op een winterse ochtend. Altviool, fluit en harp treden in dit rijkelijk geschakeerde programma op de voorgrond met enkele zelden gehoorde maar hartverwarmende composities. Glansrijke muziek voor fijnproevers.

Programma

Deux pièces en trio, opus 80 van Jongen

Elegiac trio van Bax

Duo voor fluit en altviool, opus 10 van Arnold

Sonate nr. 2 in F voor fluit, altviool en harp van Debussy

Normaal tarief €12,00

Reductie €10,00

Het aantal plaatsen is beperkt: reserveer tijdig je tickets!

Digitaal

In september werd de voorlopige webpagina van het kasteel eindelijk vervangen door een volwaardige website, een onderdeel van de nieuwe provinciale website. Florismedewerker Karel Breugelmans stelt hem aan je voor.

www.kasteeldursel.be

Wat is een Florismedewerker?

Karel: "De 'Floris' – zoals ze al gauw genoemd werden – is de verbindingsman of -vrouw tussen de dienst Communicatie en het departement van het provinciebestuur waar hij of zij werkt, in mijn geval het departement cultuur. Ik houd mij vooral bezig met het bouwen en onderhouden van drie soorten websites. Vooreerst is er de nieuwe internetsite om het contact tussen de burger en de provincie te verzorgen. Daarnaast hebben we ook een intranet om het eigen personeel, de provincieraadsleden en de gedeputeerden in te lichten over alles wat er reilt en zeilt binnen het bestuur. Tot slot maken de Florissen ook werk van een intern-net dat specifiek gericht is naar de medewerkers van een bepaalde dienst. Ze vinden er alle documenten, overzichten en procedures om hun job zo goed mogelijk uit te oefenen."

Hoe ben jij een Floris geworden?

Karel: "Een beetje bij toeval. Omdat niemand aanvankelijk wist wat een Floris ging doen en ik net was overgestapt vanuit een ander departement, kreeg ik deze job toegewezen. Ik was dus een beetje een Chinese vrijwilliger. Gelukkig bleek het een taak te zijn die mij vanaf het begin boeide. Ondanks de hoge werkdruk begon ik het langzaam maar zeker graag te doen."

Waarom ontwikkelt de provincie een nieuwe website?

Karel: "Surfen op het internet is een doordeweekse activiteit geworden voor een groot aantal mensen. Het gaat dus om een aanzienlijke groep die je kan

bereiken met een goede website. Met de vorige versie van provant.be lukte dat niet zo best: de site was nogal statisch opgebouwd en hij was niet erg uniform. Het was een verzameling van heel verschillende deelwebsites die hun eigen karakter hadden. Bovendien stak de ene webmaster er veel energie in en deed de andere alleen het hoogst noodzakelijke. De communicatiedienst wilde orde scheppen in de chaos: er moest één grote website komen met een duidelijk profiel, waarbij de deelwebsites zoveel mogelijk in dat stramen worden ondergebracht. Maar het publiek van het Zilvermuseum is niet hetzelfde als dat van het Modemuseum. Daarom was het belangrijk dat elke dienst nog een eigen toets kon geven aan zijn deel van de site. De échte meerwaarde van de website zijn echter de overkoepelende functies: een heel goede zoekmachine en algemene ingangen zoals nieuws, publicaties, subsidies en kalenders over alle departementen heen. Daardoor kan de surfer heel snel vinden wat hij zoekt, met zo weinig mogelijk ballast."

Het kasteel heeft toch al een website?

Karel: "Inderdaad. Hoewel de lancering van de nieuwe website al een tijd wordt voorbereid, kon de beheerder niet wachten om online te gaan (lacht). Daarom maakte de informaticadienst alvast een voorlopige webpagina met basisinformatie over het kasteel en de activiteiten. Wie de weg naar deze site al had gevonden, hoefde trouwens niets te veranderen: vanaf september kom je via www.kasteeldursel.be automatisch op de nieuwe site terecht."

Wat is er te zien op de nieuwe site?

Karel: "De nieuwe stek is in de eerste plaats veel uitgebreider. Je vindt er een pak achtergrondinformatie over de bouwgeschiedenis van het kasteel, het interieur en de tuinen. Verder is er een uitgebreide kalender met concerten, tentoonstellingen en andere evenementen. Omdat het kasteel wordt verhuurd voor culturele activiteiten staan de plannen en de prijzen online, net zoals het aanvraagformulier. Ook de historische publicaties en alle vorige magazines komen aan bod. Erg leuk vind ik 'In beeld': een hele reeks fotoreportages over activiteiten in het kasteel. Er klinkt muziek in het park, de Erfgoeddag, de Open Monumentendag, de tentoonstelling *Tussen salon en strijdtonel* of de filmopnames van *Windkracht 10*: het staat er allemaal op."

Wordt dit magazine dan overbodig?

Karel: "Helemaal niet. Op de site zal je soms meer foto's vinden en je kan er al sneller te weten komen wat er op het programma staat. Je vindt er ook alle vorige magazines in digitale versie. Maar hoewel er veel mensen op internet surfen, zijn er minstens nog even veel die dat niet doen. Wie een abonnement heeft op het magazine zal dus perfect op de hoogte blijven van alles wat er gebeurt in het kasteel. Bovendien vind zelfs ik – die dagelijks online gaat – het erg plezierig om een boekje echt te kunnen vasthouden, er echt in te kunnen bladeren. Trouwens: de site wordt toch ook maar mooi aangekondigd in het magazine, niet?" (lacht) (K.D.V.)

Tentoonstelling

Onlangs vierde de Sint-Stefanuskerk haar honderdjarig jubileum met een tentoonstelling en een boek. In dit artikel levert Marc Mees, wetenschappelijk medewerker van de dienst cultureel erfgoed, nog een aanvulling bij zijn bespreking van het kunstpatrimonium.

Een stukje quattrocento in Hingene

Publicatie

Op maat van de hertog. De bouw van een nieuwe kerk voor Hingene (1874-1906) wordt nog verkocht in het kasteel, in de krantenwinkel in Hingene en in de Standaard Boekhandel in Bornem. Bestellen kan ook door overschrijving van € 10,00 (plus € 2,20 verzendkosten) op rekeningnummer 776-5955213-92 van het Departement Cultuur met vermelding van de titel.

Naast de toegang naar de privé bidkapel van de familie d'Ursel in de nieuwe kerk van Hingene is onopvallend een klein, fel gekleurd reliëf met de voorstelling van Onze-Lieve-Vrouw met Kind ingemetseld. In de recente publicatie over de bouw van de kerk is dit fraaie reliëf uit plaatsgebrek niet ter sprake kunnen komen. Toch verdient het enige aandacht. Het reliëf (43 x 33 cm) stelt een elegant zittende Heilige Maagd voor die teder naar haar Kindje kijkt dat ze losjes op haar schoot vasthoudt. Het Kindje zelf, uitgebeeld op een speelse manier, reikt met beide handjes naar drie witte lelies rechts en probeert er een van te plukken. De witte figuren zijn afgebeeld tegen een hemelsblauwe achtergrond en hebben beiden een goudgele nimbus. Bloembladeren en grond zijn in het groen uitgewerkt.

Het reliëf is uitgevoerd in terracotta met polychroom glazuur, wat men later *majolica* is gaan noemen. De kleuren werden bekomen door de terracotta te bedekken met diverse metaaloxiden. Dit *terracotta invetriata* raakte in het 15de-eeuwse Italië, het zogenaamde *quattrocento*, erg in de mode. Een van de eerste kunstenaars die dit materiaal en deze techniek consequent toepaste, was de Italiaanse renaissance-beeldhouwer Luca della Robbia (Firenze, 1399/1400-1482).

Het Hingense reliëfje blijkt een 19de-eeuwse kopie te zijn die teruggaat op een van de vele werken van Della Robbia, de zgn. *Madonna Rovezzano* (45,5 x 38) waarvan

het typevoorbeeld zich in de Sant'Andrea van Rovezzano, even ten oosten van Firenze bevindt. Hij maakte dit werk in 1450 mogelijk met de hulp van zijn jonge neefje Andrea della Robbia (1435-1525) die later zijn atelier zou voortzetten. Bijzonder aan dit werk is dat Luca della Robbia voor het eerst diverse kopieën of replica's met kleine variaties heeft gemaakt met behulp van een mal. Er zijn op dit moment een zestal originele kopieën van de hand van de kunstenaar zelf of diens opvolgers bekend. Zo gaat het reliëf van Hingene terug op een voorbeeld dat afwijkt van dat van Rovezzano, o.a. door de haarband in plaats van een sluier (ex.in Vaduz, Liechtenstein).

Het onderwerp zelf is de in de Italiaanse renaissance zo vaak voorkomende *Madonna col Bambino*. Daar O.-L.-V. rechtstreeks op de grond zit, wordt een dergelijke voorstelling ook wel een *Madonna dell'Umiltà* genoemd. De nadrukkelijke aanwezigheid van de witte lelies – symbool van zuiverheid – verwijst zowel naar Christus als naar het Maagdelijk Moederschap van Maria, zeker omdat het Kind Jezus een ervan probeert te plukken.

Sedert het begin van de 19de eeuw kende het werk van de Della Robbia's een echte revival en vele van hun werken werden nagemaakt en verspreid. Vooral Ginori di Doccia is hiervoor bekend maar later brachten ook andere ateliers kopieën van populaire voorstellingen zoals de *Madonna Rovezzano* op de markt of imitaties die

echter vaak vervielen tot een koekjesdoosstijl. Wellicht is het Hingense reliëf afkomstig uit een van deze ateliers, zoals die van Agresti, Cantagalli of Chini.

Waar het reliëfje vandaan komt is momenteel niet na te gaan. Gezien de plaats waar het zich bevindt, is het allicht een schenking van de familie d'Ursel, meegebracht uit Italië. Daardoor is er in de archieven van de kerkfabriek niets over te vinden. Of de voorstelling een speciale betekenis had voor de d'Ursels is evenmin bekend maar het lijkt erg waarschijnlijk. De Mariadevotie was in de 19de eeuw heel gewoon, zeker in het licht van verschijningen als die in Lourdes. Hoewel het niet echt past bij de stijl van de kerk, blijft het alleszins een bescheiden maar merkwaardig kunstwerkje in de Sint-Stefanuskerk. (M.M.)

Bibliografie: J. Pope-Hennessy, *Luca della Robbia*, Oxford, 1980, p. 256, nr. 42, pl.106; G. Gentilini (red.), *I della Robbia*, (tent. cat.), Fiesole, 1998, p. 396, nr. VIII.13; *Les Della Robbia. Sculptures en terre cuite émaillée de la Renaissance italienne*, (tent. cat.), Nice-Sèvres, 2002-2003, p. 104-105, nr. IV.9.

In het vorige magazine kon je lezen dat in de gracht ten oosten van het kasteel opnieuw een gronddam zal aangelegd worden. Hierdoor recreëren we de historische, 19de-eeuwse verbinding tussen het park en het zogenaamde Parkbos-Oost. Archeologe Joke Bungeneers, verbonden aan de dienst cultureel erfgoed, brengt verslag uit.

Het gras onder je voeten

Voor de aanleg van de gronddam werd er niet alleen op beide oevers van de gracht gewerkt, het heen-en-weer rijden van de zware machines én het tijdelijk stockeren van zand verstoorden ook een gedeelte van het grasveld. Bovendien moesten we plaatselijk lage beplanting en spontaan opgeschoten bomen rooien. En tenslotte zal het grasveld na het einde van de werken echt wel aan herstel toe zijn. Kortom: allemaal ingrepen waarbij een archeoloog wel een oogje in het zeil wil houden.

Want wie weet op voorhand welke geheimen die mooie grasmatt verbergt? Elke activiteit van de mens kan sporen nalaten in de bodem, die de archeoloog kan 'lezen'. En elke keer dat je graafwerken uitvoert, loop je het risico deze sporen van het verleden te vernielen. Het was dus zaak hier nog voor de start van de werken de ondergrond (wat archeologen 'het bodemarchief' noemen) te controleren.

Vooronderzoek

Op een zonnige ochtend in september zagen de bezoekers - misschien tot hun verbazing - dat er op het grasveld een lange, smalle sleuf werd uitgegraven. En daarna nog een, in kruisvorm daarop. Er werd druk gespeculeerd over wat de bedoeling van deze 'loopgraven' wel kon zijn. Zo hoorden we iemand met grote stelligheid verkondigen dat er vanuit de kelders van het kasteel een doorgang naar het schildersatelier zou worden gemaakt. Een ander wist met even grote zekerheid dat de provincie geen risico wilde nemen met de stabiliteit van de nieuwe brug en dus voor stevige funderingen ging zorgen.

Het antwoord was eenvoudig: dit waren proefsleuven voor archeologisch vooronderzoek. In overleg met de aannemer, de provinciale dienst werken en infrastructuur en de groendomeinen was dit als eerste fase van de werken gepland. We hadden daarbij twee onderzoekspunten: ten eerste wilden we de graad van verstoring van

het bodemarchief door de opeenvolgende (her)inrichtingswerken in het park nagaan. Verder wilden we ook de aard en omvang van eventuele archeologische sporen op deze plaats registreren.

Voorkennis

In de erfgoedgids over *De Tuinen van Hingene* vertelt Katrien Hebbelinc hoe we onder andere aan de hand van oude plannen de historische tuinaanleg uit vroegere perioden theoretisch kunnen reconstrueren. Ten oosten van het kasteel had je steeds een siertuin. Waarbij natuurlijk altijd de vraag blijft: in hoeverre zijn mooie, ambitieuze plannen ook daadwerkelijk gerealiseerd? En blijven daar nog sporen van bewaard? Er is op deze plek in het verleden immers al een en ander gebeurd, zoals verschillende mooie prenten, tekeningen en ontwerpen van de 17de tot de 19de eeuw illustreren. Zo zien we hier rond 1640 een renaissancetuin naar Italiaans model, met door hekwerk en buxus omzoomde parterres.

In de vroege 18de eeuw volgde een baroktuin met niet alleen sierlijke patronen in de parterres, maar ook waterpartijen en fontein. In de jaren 1760 borduurt architect Servandoni hierop voort. Het ontwerp van Keilig uit 1883 introduceert de landschapstuin, weliswaar met een opvallende, cirkelvormige structuur in de zichttas van het kasteel.

Ook in recenter tijden veranderde het uitzicht nog enkele malen, met de aanleg en later de afbraak van de historische grond-dam. Tenslotte wordt er verteld dat bij werken in het park in de jaren 1980 onder andere het grasveld werd geëgaliseerd.

De eerste resultaten

De controle van de proefsleuven heeft voor de archeologen én de (tuin)historici heel boeiende informatie opgeleverd. Het is nog wat vroeg om een definitief verslag te geven, maar we zijn toch al wat wijzer geworden.

Het eerste wat opviel is, dat bij de werken in de jaren 1980 de ondergrond maar weinig verstoord werd. Het grasveld is toen inderdaad wel geëgaliseerd: vroeger lag het in het midden iets hoger en helde het in oostelijke en westelijke richting naar de wegen af. Uit ons onderzoek blijkt dus dat het oorspronkelijke uitzicht hier nog maar zeer recent is vervormd. Iets waar de beheerder van het domein rekening mee kan houden bij de heraanleg van het grasveld.

Ook de rand van de gracht is gewijzigd: die ligt nu ongeveer een halve meter verder naar het oosten. Je kan in de doorsnede over de oever van de gracht nog mooi zien waar de originele, houten oeverbeschoeiing heeft gezeten. Die bestond uit rechte, aangepunte boomstammetjes van 5 à 6 cm diameter die op een afstand van ongeveer 60 cm (of twee voet) van elkaar werden ingeheid en met een vlechtwerk van takken verbonden. Bij de aanleg van de 19de-eeuwse grond-dam bleef de

toenmalige oever bewaard. Op de foto kan je zien dat er een pakket zavel overheen gestort is, waar bij de afbraak een laagje van bewaard bleef.

Onder het grasveld zijn heel wat sporen bewaard van diverse oudere fasen van de tuinaanleg. Zo'n proefsleuf is natuurlijk slechts een steekproef, maar uit de verschillende vormen en kleuren van de bodemsporen is duidelijk dat bloembedden en parterres uit meer dan één periode hun 'afdruk' nalieten.

De meest spectaculaire vondst deden we ongeveer in het midden van de proefsleuven. Daar kwam een enorm cirkelvormig spoor aan het licht. Het bestaat uit verschillende lagen, waarvan een onder andere het uitbraakspoor is van een gedeeltelijk bakstenen constructie. De onderste drie rijen baksteenmetselwerk lagen nog *in situ*. Verder onderzoek moet uitwijzen of het hier gaat om de resten van een van de centrale waterbekkens met fontein, die door Guillaume de Bruyn rond 1716 zijn opgetekend, of om een van de parterres uit de plannen van Servandoni (periode 1760-1764), die dan in 1883 plaats moesten maken voor het ontwerp van Keilig.

Uit de proefsleuven is relatief weinig schervenmateriaal te voorschijn gekomen. Heel leuk is de vondst van een vijftal (fragmenten van) naamplaatjes van planten. Het gaat om onder andere *gaura biennis*, *helonias bullata* en een papaversoort. Maar daarover een volgende keer meer! (J.B.)

Muziek in het kasteel

Dit seizoen ontvangt het kasteel d'Ursel drie laureaten van de Internationale Prijs Emmanuel Durllet voor Piano. Andrea Durllet, secretaris van het Durllet-Fonds en dochter van, geeft toelichting.

Een passie voor piano

Wat is de Internationale Prijs Emmanuel Durllet ?

Andrea: "De Prijs Durllet is een driejaarlijkse internationale pianowedstrijd die een hele week in beslag neemt, met schiftingsproeven, halve finale en finale. De Prijs werd voor het eerst ingericht in 1979. Het is een organisatie van de Hogeschool Antwerpen, Departement dramatische kunst, muziek en dans (het vroegere Koninklijk Vlaams Conservatorium Antwerpen), in samenwerking met het Emmanuel Durllet-Fonds vzw. Geleidelijk is deze Vlaamse wedstrijd uitgegroeid tot een prestigieuze gebeurtenis, waarvoor pianisten uit heel de wereld zich inschrijven. Er zijn heel wat prijzen en recitals aan deze wedstrijd verbonden en dat maakt het initiatief erg aantrekkelijk voor jonge pianisten. Ze komen dan ook massaal naar Antwerpen, waar ze bij gastgezinnen verblijven. De volgende internationale wedstrijd vindt plaats van 3 tot 9 maart 2008 in deSingel in Antwerpen."

Wie was Emmanuel Durllet ?

Andrea: "Mijn vader Emmanuel Durllet (1893-1977) was pianist-componist en pianopedagoog. Na zijn opleiding aan het Koninklijk Vlaams Conservatorium vervulde hij zich op 18-jarige leeftijd bij de wereldvermaarde pianist Leopold Godowsky in Wenen. In 1920 werd hij benoemd tot professor in de hogere graad piano aan het Antwerps conservatorium, een functie die hij tot 1959 bekleedde. Ondertussen leidde hij een druk concertleven. Vanaf 1933 zette hij ook

zijn compositorische inspiraties op papier. In ongeveer 20 jaar tijd componeerde hij talloze prachtige pianowerken voor toppianisten en voor de studerende jeugd, gekenmerkt door een enorme picturale rijkdom en plastische beeldingskracht. Zijn vierdelig werk 'Pianostudie en -spel' wordt als een unicum in de geschiedenis van de Belgische pianopedagogiek beschouwd. Nauw aan het hart van mijn vader lagen ook zijn majestueus concerto voor piano en orkest en zijn wondermooi concerto voor viool en orkest."

Wat is het doel van het Emmanuel Durllet-Fonds?

Andrea: "Eerst en vooral willen we de werken van Emmanuel Durllet uitgeven. Daar is het Fonds al flink in gelukt: bijna alle pianowerken zijn gedrukt, met uitzondering van het Vlaams werk voor klavecimbel - voor piano herschreven door Durllet - en de concerten voor piano en viool die al gegraveerd zijn en binnenkort uitgegeven zullen worden. We realiseerden ook drie CD's, prachtig vertolkt door Luc Devos en Maria Parshina. Recent maakte een Japanse platenmaatschappij nog een CD met werk van Chopin en Durllet, gespeeld door de Japanse pianist Kiyotaka Izumi, die ook te gast zal zijn in het kasteel. Verder ijvert het Fonds wereldwijd voor de promotie van het werk van Durllet en steunen we de opeenvolgende laureaten bij de uitbouw van hun carrière. En natuurlijk is er ook de organisatie van de driejaarlijkse Prijs."

Wie neemt al dit werk voor zijn rekening?

Andrea: "De Prijs Durllet werd in 1978 gesticht door Juliane Castro, een oud-leerlinge van Emmanuel Durllet, in de schoot van het Koninklijk Vlaams Conservatorium van Antwerpen. Omdat deze instelling te kampen heeft met een tekort aan administratief personeel heb ik, voor de organisatie van de pianowedstrijden, mijn welwillende hulp aangeboden. Maar met de jaren werden de kandidaten talrijker en dus het werk omvangrijker. Je houdt het niet voor mogelijk wat zo'n organisatie allemaal kan omvatten, en dan zwijg ik over het vinden van sponsors en schenkers van prijzen! Sinds 2002 werd een jongedame van het secretariaat van het conservatorium aangesteld om mij te helpen. Maar nu ik een jaartje ouder ben hoop ik dat we het noodzakelijke personeel - of gemotiveerde vrijwilligers - zullen vinden om deze internationale pianowedstrijd verder degelijk te organiseren en nog méér luister aan dit uniek Vlaams initiatief te geven."

Hoe kunnen jullie dit realiseren?

Andrea: "Een tweehonderdtal leden van het Durlletfonds draagt bij tot de verwezenlijking van onze initiatieven. Hiervoor zijn wij hen zeer dankbaar. Verder houden we een vierhonderdtal vrienden en sympathisanten regelmatig op de hoogte van onze activiteiten. En ik mag ook de gastgezinnen niet vergeten die de kandidaten voor de Prijs Durllet opvangen. Zij zijn onmisbaar en verdienen een eresaluut!"

Veelgestelde vragen

Hoeveel mensen werken er in het kasteel?

Precies 3,3 voltijdse equivalenten, verspreid over vijf medewerkers.

Lieve Steemans is halftijds schoonmaakster. Met zorg en toewijding onderhoudt ze de marmeren vloeren en de parketten. Ze poetst de kantoren, lapt de ramen en 'doet de toiletten'. De netheid van haar kasteel is voor Lieve een erezaak.

Erik Elias is halftijds werkman-toezichter. Hij zorgt ervoor dat de zalen tijdens de vele activiteiten klaar zijn om de bezoekers te ontvangen. Hij bouwt tentoonstellingen mee op en maakt verzendingen klaar. Af en toe zet Erik zijn koksmuts op voor de bereiding van een openingsreceptie of een lunch tijdens een studiedag.

René Lux is deeltijds administratief medewerker. Hij is verantwoordelijk voor het economaat, de inventaris, de personeelsadministratie en het archief. Verder helpt hij bij de organisatie van culturele activiteiten. Maar ook boormachines, slijpschijven en werkbanken hebben voor René geen geheimen.

Ook **Klara Hermans** is halftijds administratief medewerker. Van 1 september tot eind december komt ze de kasteelploeg tijdelijk versterken. Ze springt bij in de administratie, maar als net afgestudeerde historica neemt ze ook de organisatie van tentoonstellingen en andere historische activiteiten voor haar rekening.

Koen De Vlieger-De Wilde is voltijds beheerder. Hij staat in voor de dagelijkse leiding, stippelt het beleid uit en organiseert culturele activiteiten. Daarnaast is hij verantwoordelijk voor de communicatie en de contacten met partnerorganisaties. Bij zijn aanstelling noemde hij de functie van beheerder zijn droomjob en hij is nog niet van idee veranderd.

Als vaste medewerkers krijgen we natuurlijk heel wat hulp van collega's van de provinciale administratie: het departement cultuur, het grafisch bureau, de dienst werken en infrastructuur, de dienst groendomeinen en vele anderen. Daarnaast kunnen we ook rekenen op een schare vrijwilligers en sympathisanten, van grimeuses en schilders tot toezichters en zelfs een eigen huisfotograaf. Allemaal helpen ze mee om het kasteel nieuw leven in te blazen. In de volgende magazines zullen we telkens twee van hen in de kijker plaatsen. (K.D.V.)

vervolg pagina 12

EMMANUEL DURLET - FONDS
v.z.w.

Praktisch

Wil je graag een pianorecital bijwonen? Reserveer dan snel je tickets op 03 820 60 11 of via www.kasteeldursel.be. Het tarief per concert bedraagt 12 euro of 10 euro (reductie). Voor 30 euro of 25 euro (reductie) krijg je een abonnement op de drie recitals. Het reductietarief is geldig voor -26 jarigen, +55 jarigen, leden van het Durlet-fonds, Vrienden van de Filharmonie, personeelsleden van het provinciebestuur en groepen vanaf 10 personen.

Welke pianisten werden er uitgenodigd en waarom ?

Andrea: "Het recital van zondag 10 december wordt verzorgd door de Antwerpenaar Lucas Blondeel. In 2002 was hij laureaat van de Prijs Durlet. Volgens mij is Lucas een van onze meest beloftevolle pianisten. Voor het tweede recital, op zondag 11 februari, werd Kiyotaka Izumi uitgenodigd. Deze jonge Japanner woont sinds 1997 in Antwerpen en spreekt ondertussen vlot Nederlands. Kiyotaka is buitengewoon muzikaal en speelt Durlets werk met grote ingetogenheid. In 2002 was hij dan ook laureaat voor de beste vertolking van het werk van Emmanuel Durlet. Op zondag 18 maart sluit de getalenteerde Olga Kotlyarova de reeks af. Ze won de Prijs Durlet in 2005.

Olga komt uit Sint-Petersburg met een interessant programma met Russische muziek en uiteraard Durlet!"

Waarom worden deze recitals in het kasteel d'Ursel gegeven ?

Andrea: "Op 29 november 2006 bestaat het Fonds Durlet dertig jaar. Naar aanleiding van deze gebeurtenis hebben wij aan het Departement Cultuur van de Provincie Antwerpen voorgesteld om enkele laureaten van de Prijs een recital te laten verzorgen in het kasteel d'Ursel. Ik ben heel blij dat we elkaar hierin gevonden hebben. Het kasteel is een idyllisch oord en beschikt natuurlijk ook over een prachtige Steinway-vleugelpiano."

Bent u zelf ook pianiste?

Andrea: "Nee, geen beroeps pianiste. Ik heb wel een pianistieke opleiding gekregen, eerst van mijn vader toen ik zes jaar oud was en later van mijn oudere zus in de muziekacademie van Berchem, waar ik ook mijn notenleerdiploma behaalde. Nadien volgde ik nog muziekgeschiedenis in de muziekacademie van Hemiksem. Al bij al volg ik het muziekleven al meer dan veertig jaar op de voet. Je mag ook niet vergeten dat ik als het ware in een piano geboren werd en elke dag mijn vader en mijn oudere zus urenlang heb horen spelen. Ik denk dat ik wel mag zeggen dat ik ondertussen een kennersoor heb ontwikkeld! (lacht) En dat is een rijkdom die niemand mij kan afnemen." (K.D.V.)

De hertogen d'Ursel waren lang niet de enige markante figuren in de 18de-eeuwse Zuidelijke Nederlanden. Journalist Marc Holthof (De Tijd) las de memoires van Charles-Joseph, prins de Ligne, die onlangs (gedeeltelijk) in het Nederlands werden vertaald.

De charmeur van Europa

De Henegouwse prins Charles-Joseph de Ligne (Brussel, 1735 - Wenen, 1814) was kind aan huis bij keizerin Maria-Theresia, haar opvolger keizer Jozef II, de Franse koningin Marie-Antoinette en haar gemaal Louis XV.

Hij reisde met Tsarina Catherina de Grote naar de Krim en ging op bezoek bij Frederik van Pruisen. Maar de prins was ook bevriend met de filosofen Voltaire en Rousseau. Charles-Joseph reisde door heel Europa en stelde dat hij vier jaar van zijn leven in postkoetsen moet hebben doorgebracht. Hij pendelde over en weer tussen zijn kasteel in Beloeil, Brussel, Parijs en Wenen, tussen Engeland en Sint-Petersburg. Hoogbejaard speelde hij nog een rol op het congres van Wenen en lanceerde er de frase 'het congres loopt niet, het danst.' Hij overleefde het congres niet, maar Leopold van Saksen-Coburg was wel aanwezig op zijn begrafenis.

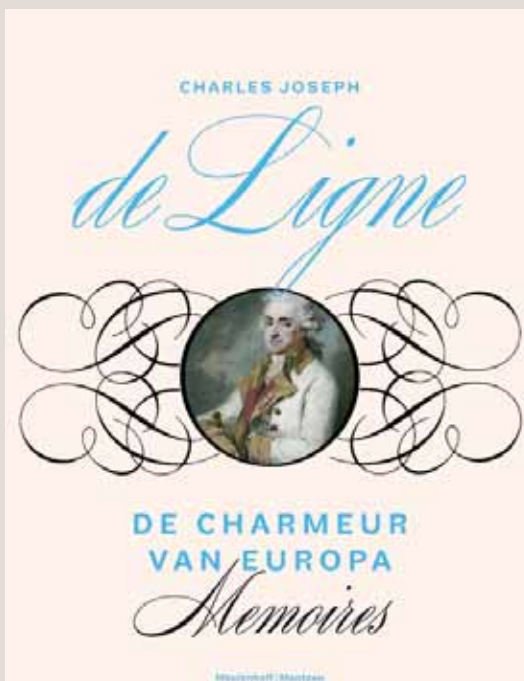
Charles-Joseph de Ligne verpersoonlijkte het beste wat de 18de eeuw te bieden had: hij was een kosmopolitisch ingestelde *bon vivant* die iedereen, van hoog tot laag, wist te charmeren. De prins was een van de eerste lezers van de memoires van zijn goede vriend Giacomo Casanova, die net als hij ondergedoken leefde in Bohemen. De prins was ook zelf een libertijn en vrouwenversierder, waarvoor geen vrouw, of ze nu meid of Tsarina was, veilig was. En hij nam het niet zo nauw met de heersende moraal. Zelf schreef hij frivole *Contes immoraux* en zijn novelle *Deux amies* handelt over homoseksualiteit. Kortom, hij was breeddenkend. Of zoals hij zijn kinderen, vrienden, bedienden (en lezers) aanraadde: 'Neem de goede zeden, dogma's en geboden in acht. Als u dat even slecht kunt als ik, vraag daar dan net als ik vergeving voor.'

Einde 18de eeuw begon de prins in Tiplitz, waar hij zich teruggetrokken had na de inval van de Franse revolutionairen in de Nederlanden, aan zijn memoires. Het werd een oeverloos anekdotisch geschrift dat van de hak op de tak springt zonder veel rekening te houden met de chronologie. Door zijn chaotisch karakter was het aanvankelijk niet zo'n succes. Tot Madame de Staël er een selectie uitmaakte en de humor en *savoir-vivre* van de 18de-eeuwer ook de 19de-eeuwer ging aanspreken.

Voor het eerst is er nu ook een selectie uit zijn memoires in het Nederlands te lezen. Marijke Arijs selecteerde en vertaalde de snedige *bon mots* en pikante anekdotes waarmee de prins zijn vroegere leven in de pruijkentijd opriep. Ze voorzag het boek ook van een informatief nawoord, voetnoten en namenregister. Erg jammer is wel dat een index ontbreekt - die had nog wat meer orde in de prinselijke wanorde kunnen steken. Maar zoals de prins zelf stelde: 'Ik zal de verwijten van mijn lezers over het gebrek aan orde en chronologie in deze geschriften niet meer horen, aangezien ik er niet meer zal zijn. Soms heb ik opgeschreven wat ik me herinnerde, soms wat ik op dat ogenblik zag, deed, zei of dacht. Dat is handig voor mij, maar ook voor de lezer. U kunt dit boek naar believen open- en dichtslaan, zoals het u uitkomt.' (M.H.)

Charles Joseph de Ligne - De charmeur van Europa, memoires.
Gekozen, vertaald en met nawoord van Marijke Arijs, 2006,
Antwerpen/Amsterdam, Meulenhoff/Manteau, 304 blz., 29,95 euro,
ISBN 90-8542-018-0.

© De Tijd

Het kasteel d'Ursel ligt in een prachtig domein, met slotgrachten, een vijver en monumentale bomen. In deze reeks zetten we de fauna en flora rond het kasteel in de kijker.

Onder de lindes

In de tweede helft van de 18de eeuw liet hertog Charles d'Ursel zijn kasteel verfraaien door de Italiaanse architect Giovanni Nicoló Servandoni (1695-1766). Hij tekende niet alleen de plannen voor het gebouw, maar ook die voor de toegang tot het domein. Tot dusver maakten bezoekers een ommetje langs het neerhof om pas dan het kasteel te bereiken. Servandoni sloopte daarom de oude orangerie, ontwierp een *cour d'honneur* van twee opeenvolgende pleinen en verlegde de toegang tot het domein naar de zuidzijde. Met de aanleg van een lindedreef tot bij het kasteel vestigde hij volop de aandacht op de nieuwe gevel en werd het neerhof (het huidige jeugdverblijfscentrum het Laathof) aan het zicht onttrokken.

Vanaf 1784 werd het concept van Servandoni nog verder uitgebreid in opdracht van de nieuwe hertog, Wolfgang-Guillaume d'Ursel. Door de aanleg van een lange kasteeldreef – eveneens beplant met lindes – werd het perspectief op het

kasteel verlengd. Jaren later werden ze vervangen door populieren, maar in 1987 werden er opnieuw lindes aangeplant. Trouw aan het ontwerp van de architect werden er ook in de voortuin van het kasteel lindebomen geplant, al zal het nog wel even duren voordat ze opnieuw even groot en statig zijn...

Servandoni koos waarschijnlijk niet toevallig voor lindes. Was het geen soort die al eeuwen werd aanzien als heilige boom? De Germanen droegen hem op aan hun oppergodin Freya en na de kerstening werd hij in verband gebracht met de Heilige Moeder Maria. Vandaar dat je ook vandaag nog heel wat Mariakapelletjes aantreft in lindebomen. Verder was het een symbool van vrijheid. De vierschaar sprak op vele plaatsen recht onder een linde en werd er ook onder getrouwd.

De keuze voor lindes was niet alleen symbolisch, maar ook praktisch. Het is ecologisch geen onaardige boom: hij doet het heel goed op de meeste standplaatsen, heeft weinig last van ziekten en vraagt al bij al weinig onderhoud. Economisch gezien is de linde ook een voltreffer. Zijn hout werd door allerlei ambachtslieden en timmermannen gebruikt voor het vervaardigen van beeldhouwwerken, meubelen, enzovoort. Uit historisch onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat de zuilen in de grote vestibule van het kasteel oorspronkelijk in lindenhout waren.

Op het einde van de maand mei of begin juni – afhankelijk van het weer – gaat de linde bloeien. Dan komen aan de langwerpige, lichtgroene schutbladen een paar

heerlijk geurende bloemen. Het zijn deze schutbladen met pas ontloken bloemen, die worden gedroogd en gebruikt als infuus om lindethee te maken. Een paar gedroogde lindebloesems in een kopje heet water zouden helpen tegen de koorts en bij de genezing van allerlei ziekten. Ook in Hingene werden de lindebloesems elk jaar verzameld. Tot een eind in de 20ste eeuw leverden de hoveniers afgesneden takken aan de meisjesschool van de zusters van Gijsegem. Daar moesten alle leerlingen gedurende een paar dagen helpen met het plukken van de lindebloemetjes, zodat de kasteelbewoners thee van hun eigen bomen konden drinken.

Niet alleen hertogen voelen zich aange-trokken tot lindes. Wanneer de bomen in bloei staan krijgen ze het bezoek van massa's luizen. Die produceren op hun beurt een stroperig goedje, meeldauw, gegeerd door vele insecten zoals bijen en kevers. Door de warmte van de zon begint de meeldauw aan de voet van de boom soms te gisten, waardoor de natuurlijke suikers worden omgezet in alcohol. Als je dus volgend jaar in de buurt van onze lindes een vreemd gezoem hoort, dan weet je dat er weer een insect te diep in de plas heeft gekeken... (R.L.)

Tilia ulmifolia Scop.

Kalender

november - december - januari 2007

- 19 november Concert romantische bloemlezing
- 30 november Concert Trio Horta & Gwen Cresens
- 10 december Pianorecital Lucas Blondeel (Internationale Prijs Durllet)
- 21 december Kerstconcert B'rock Christus natus est nobis
- 21 januari deFilharmonie chambreert: Sophie Hallynck (harp),
Aldo Baerten (fluit) & Samuel Barsegian (altviool)

